

„FAMILIA CONTEMPORANĂ. TENDINȚE GLOBALE ȘI CONFIGURAȚII LOCALE”

RALUCA POPESCU

Lucrarea „Familia contemporană” (Editura Expert, 2001) pe care Florica Chișea o propune atât specialiștilor sau studenților, cât și publicului larg, este rezultatul preocupărilor constante ale autoarei în domeniul sociologiei familiei. Subtitlul „Tendințe globale și configurații locale” dezvăluie intențiile autoarei de a încadra familia existentă în societatea românească contemporană, în particular modelul familial bihorean, în contextul mai larg al noilor evoluții familiale din societățile occidentale postmoderne.

În primul capitol sunt abordate aspecte legate de delimitarea obiectului de studiu al sociologiei familiei și de relația cu alte discipline științifice. Este de remarcat, în acest sens, efortul de a integra numeroasele definiții date familiei, concept deosebit de complex care astăzi tinde să acopere realități diferite. Autoarea prezintă temele actuale în sociologia familiei realizând și o trecere în revistă a câtorva orientări teoretico-metodologice pentru a sublinia multitudinea perspectivelor din care familia poate fi abordată. Inter-relația dintre familie și societate este una centrală și este detaliată în fiecare temă prezentată. Schimbările și transformările mai largi de la nivelul societății au consecințe directe sau indirecte asupra grupului familial ca și asupra fiecărui membru în parte, familia fiind în același timp răspunzătoare într-o manieră determinantă de asigurarea ordinii sociale, a consensului din cadrul unei societăți.

Capitolul consacrat metodologiei de cercetare a familiei este în primul rând unul de o mare utilitate practică. Autoarea prezintă metode și tehnici de cercetare calitative și cantitative (analiza documentelor de familie, biografia socială, monografia, studiul de caz, scalele de atitudini, tehnici proiective, chestionarul, interviul etc.), evidențiindu-le avantajele și limitele în funcție de tema pentru care sunt utilizate. Cei interesați pot găsi chiar exemple concrete de scale (scala ideologiei familiei tradiționale adaptată pe realitatea românească), întrebări folosite în chestionare, sau indicatori statistico-demografici împreună cu modalitatea lor de calcul.

Autoarea pune în discuție structura familiei insistând asupra celor două tipuri fundamentale (familia nucleară și familia extinsă), dar prezentând și alte tipologii în funcție de diverse criterii. O altă dimensiune urmărită este cea a distribuției autorității, a statuturilor și rolurilor familiale. O analiză psihosociologică interesantă este cea privind „sex-rolurile” (cu referire la ipoteza variației independente a masculinității și feminității, motivul androginului), temă de altfel

foarte actuală în contextul postmodernității familiale. Capitolul dedicat căsătoriei cuprinde regulile de constituire a cuplurilor maritale, formele căsătoriei, tipuri de comportamente maritale precum și o scurtă prezentare a legislației românești privind căsătoria. Rudenia este tratată atât din punct de vedere social, cât și din punct de vedere juridic. Dincolo de aspectul biologic, înrudirea are o puternică încărcătură cultural-simbolică, dimensiune pe care insistă, de altfel, și autoarea. Funcțiile familiei sunt obiectul unei analize consistente prin prisma comparației modern-tradițional. Capitole distincte sunt dedicate funcției biologice și sanitare, funcției economice, funcției de socializare sau celei de asigurare a securității emoționale. Autoarea abordează funcția demografică a familiei subliniind tendințele actuale de scădere alarmantă a fertilității în contextul transformărilor socioeconomice dar și valorice din societatea românească. Este analizată în acest sens și politica pronatalistă din perioada socialistă și este pusă în discuție o eventuală politică demografică centrată pe copil pentru remedierea situației de după 1989.

Lucrarea beneficiază și de suportul empiric al unei cercetări realizate de Catedra de Sociologie a Universității din Oradea în anul 1999, pe un eșantion reprezentativ la nivelul județului Bihor. Pe lângă dezbaterile teoretice, studiul oferă, așadar, date concrete despre familia bihoreană contemporană. Rezultate ale cercetării pot fi consultate în special în subcapitolele: „Statusuri și roluri în familia bihoreană”, „Realizarea și administrarea bugetului familiei”, „Studiul locuinței”, „Divorț și divorțialitate în județul Bihor”.

Modelul familial bihorean se caracterizează prin universalizarea căsătoriei (legalizarea relației și o proporție scăzută a celibatului definitiv). Rezultatele indică preferința pentru un model modern, egalitar, în timp ce în mod real distribuția sarcinilor și a autorității rămâne una de tip tradițional: „s-au păstrat rolurile tradiționale casnice ale femeii – mai puțin creșterea copiilor, care a devenit egalitară – în timp ce se observă o trecere la lărgirea spațiului de negociere privind alte aspecte”. De asemenea, se constată o scădere a importanței rolului părinților și al rudelor, factorul determinant în alegerea partenerului și în menținerea căsătoriei fiind sentimentul de dragoste reciprocă, iar funcția centrală – asigurarea securității emoționale între parteneri. „Aceasta (n. n. dragostea reciprocă) implică stimă și respect, asigurarea securității emoționale, funcționarea ca prieten-terapeut a fiecăruia dintre soți, condiții care le permit să înfrunte cu mai multă ușurință presiunile exterioare” (p. 296). Pe de altă parte, studiul atrage atenția asupra situației necorespunzătoare a stării locuirii în județul Bihor, problemă stringentă, de altfel la nivelul întregii societăți românești. Un fenomen vizibil este înmulțirea modelelor familiale alternative (în special uniunile libere) paralel cu o creștere a toleranței sociale față de acestea. Datele demonstrează de asemenea un proces de scădere a divorțialității la nivelul județului Bihor în perioada tranziției, explicabil prin scăderea continuă a nivelului economic și a condițiilor de viață familială, problema locuinței jucând de asemenea un rol important. „Se pare că lipsurile

materiale contribuie la creșterea solidarității membrilor familiei și nu la destrămarea acesteia” (p. 296).

În încheiere, autoarea evidențiază tendințele și mutațiile în cadrul comportamentelor familiale din societatea contemporană, prezentând o serie de experimente neofamiliale și „simulacre” ale familiei actuale (semi-căsnicia, pseudo-căsnicia, uniunile homosexuale, grupul comunitar sexual, swingers), arătând că în ciuda predicțiilor alarmiste ale unor sociologi ai anilor '80 fenomenele sunt în descreștere. Familia își păstrează rolul ei de instituție fundamentală în societate, cercetările demonstrând faptul că pentru majoritatea indivizilor reprezintă aspectul care le oferă cea mai mare satisfacție, cel care are cea mai mare importanță în viața lor.